

JOSEP PÉREZ

Orígens i futur de Compromís

La Coalició Compromís va nàixer ara fa vuit anys de cara a les eleccions autonòmiques del 2011. En formaven part el Bloc Nacionalista Valencià (BLOC), Iniciativa del Poble Valencià (IPV) i Esquerra Ecologista del País Valencià (EEPV), als quals s'adheririen, amb voluntat de participar activament, un nombre considerable de persones sense adscripció partidària, més gran encara que la suma de les dues sigles fundadores menors. La marca Compromís, però, ha fet deu anys, si més no, atès que aquest projecte, de fet, és anterior —i exterior— als partits fundadors a l'etapa que es va encetar el 2011.

L'octubre de 2017 s'han celebrat els vint anys del BLOC i els deu d'IPV. Ningú no ha celebrat, però, l'aniversari de la marca de més alta notorietat, la principal per a mig milió de valencians que confien en el projecte progressista, valencianista i ecologista que representa Compromís. Ara bé, més enllà dels partits que han registrat legalment la coalició i en tenen l'usdefruit, Compromís té la projecció que té perquè l'ha fet seu la ciutadania. Perquè el projecte i la marca té la seua gènesi en l'interès, l'exigència i l'impuls entusiasta de moltes persones i organitzacions de la societat civil valenciana, madurat a foc lent des de l'inici del segle XXI. És un instrument de canvi social, una eina de propietat compartida, participativa, d'interès col·lectiu. Ací tractarem d'explicar-ho, fil per randa.

Alguns situen l'inici de Compromís l'any 2010, tot i que el primer Compromís (EU-BLOC-Verds, Compromís pel País Valencià) va ser presentat al Paranimf de la

Josep Pérez (Nules, la Plana Baixa, 1957) és sociòleg, expert en desenvolupament rural i professor del Departament de Sociologia i Antropologia Social de la Universitat de València. Ha estat director tècnic de la Unió de Llauradors i Ramaders del País Valencià i coordinador de la plataforma cívica Valencians pel Canvi. A hores d'ara és assessor de la Presidència de les Corts Valencianes

Universitat Politècnica de València el febrer de 2007, amb la presència i el suport de les principals organitzacions socials, sindicals, culturals, educatives i conservacionistes del país. És cert que va ser resultat d'un pacte forçat i enllestit en un context de dificultat extrema. En plena orgia immobiliària, amb l'hegemonia conservadora que batia el ple (i el seguit de corrupció, desvari i manipulació informativa) i amb les restriccions legals (el mínim del 5% a les tres circumscripcions), les prediccions demoscòpiques donaven representació excloent i exclusiva al bipartidisme a les Corts Valencianes. El PP obtingué un de cada dos vots a les eleccions autonòmiques del 2007, i el PSOE, un de cada tres. Tots dos sumats, 92 dels 99 escons.

La coalició instrumental va poder capgirar la previsió, amb 200.000 vots i set escons, tot i que el conflicte intern d'EU faria trontollar aviat el projecte. L'evolució fou certament complexa, però al final reeixida. D'una banda, els dissidents es decidiren a crear un nou partit, IPV, i, d'altra, es consolidaria el desenvolupament de Compromís: a les eleccions de 2011 obtindrà sis escons, un més que EUPV, malgrat la resistència dels patriotes de la sigla a la nova marca paraigua, de la qual ara en són grans valedors.

L'ensorrament del sistema financer valencià i la retirada de les grues de la silueta urbana litoral arran de l'ensulsiada del boom immobiliari coincidiria amb la dimissió de Camps. I baralla nova. «Gürtel ha desgastado al PP valenciano, pero el PSOE no ganará en 200 o 300 años. Un orden se ha roto en Valencia» (Enric Juliana). Res d'això. El PP començà una davallada fulminant i passà de ser percebut com el millor defensor dels interessos valencians a lliurar simbòlicament el testimoni a Compromís. D'acord amb Carlos Villodres, la finestra d'oportunitat que s'obriria el 2012, l'aprofità un valencianisme polític amb vocació de guanyar majories socials, des d'un discurs d'esquerres i de regeneració democràtica, capaç de connectar amb tot de sectors diversos i amb un component generacional jove molt destacat.

ENTRE LES XARXES SOCIALS I LES PLACES

Alguns situen l'origen de Compromís en aquest període, erròniament també. Andreu Mezquida afirma que «Compromís comparteix amb Podemos algunes coses: ambdós són fills del 15-M». El primer, perquè s'aprofita de la finestra d'oportunitat oberta per aquest moviment; el segon, perquè sorgeix directament com a conseqüència d'aquest. És cert que Compromís i Podemos s'han situat en l'espai de l'esquerra regeneradora, que esdevindrà l'eix discursiu clau a la segona dècada del segle XXI. Compromís, però, ja menava la contestació massiva a les retallades en la #primavera-valenciana (Som el poble, no l'enemic, 2012). I encara abans, en la campanya «Ja n'hi ha prou» (2010), en aliança amb un centenar d'organitzacions cíviques i culturals.



En la divisió entre la societat analògica i la digital, d'una banda hi ha els vells partits i de l'altra els qui, amb motius per passar de tot i abstenir-se, opten per partits *emergents*. La solside dels partits tradicionals s'explica per la irrupció dels joves davant l'immobilisme d'un i el titubeig de l'altre a l'hora d'atendre les fractures institucional, generacional i territorial. Les generacions post-Franco viuen pitjor que els seus pares, però disposen de vies d'expressió alternatives, i en fan bon ús. Els nous canals de comunicació permeten una societat més informada, exigent i horitzontal. I canvien els marcs i els models de relació.

Els resultats electorals mostren un conflicte generacional que ja s'apuntava el 2007, atès que el concepte *generació perduda* és anterior a la crisi, i la incògnita era calcular el grau d'indignació/resignació, l'absentisme electoral del jovent. A les eleccions generals del 2011, Compromís recull bona part del vot jove (Indigna't i vota). I més encara, massivament, a les autonòmiques del 2015. Les societats postcrisi han capgirat el paisatge social i el sistema de partits, en què l'afebliment del bipartidisme i la fragmentació, només són efectes parcials. Això no obstant, la variable explicativa del canvi polític no és l'edat: la font del conflicte són els drets associats (Belén Barreiro), els que en tenen i els que no, els de dins i els de fora, els de dalt i els de baix (Joan Subirats).

Des del 2014, els partits *emergents* apel·len a la regeneració democràtica. Compromís, Podemos i, en teoria, Ciutadans mostren diferències substancials i també similituds: tots tres són nous, són noms, no sigles ni acrònims, i són trisíl·labs, a diferència dels partits tradicionals del segle XX. Ciutadans, que coincideix amb el color corporatiu de Compromís (taronja), naix a Barcelona el juliol de 2006 a partir de la plataforma cívica Ciutadans de Catalunya, nodrida per un grup d'intel·lectuals i professors anticatalanistes, i obtingué tres escons a la primera oportunitat. A les municipals del 2007 van ser 13 regidors, amb 67.000 vots a Catalunya; 2.048 vots a Alacant i 1.859 a Salamanca. I ja a les generals del 2015, amb el suport favorable dels mitjans de comunicació, amplien l'abast en ser presentats com a centredreta, la qual cosa modificaria la marca (Ciudadanos, partido de la ciudadanía) i la sigla (C's) amb millor resultat: 14% del vots; 40 escons a l'hemicicle de Madrid.

L'origen de Podemos, cal situar-lo en el manifest «Mover ficha: convertir la indignación en cambio político», difós pel diari digital *Publico.es* (Jaume Roures), signat per un grup d'intel·lectuals i personalitats de la cultura, l'activisme social i polític. Podemos es va presentar oficialment al gener de 2014 a Lavapiés, Madrid, en la campanya de les eleccions al Parlament Europeu del 2014. Podemos naix a la Universitat Complutense de Madrid, vinculat a l'associació Contrapoder, fundada el 2006 per Íñigo Errejón, Rita Maestre, Tania González i Pablo Iglesias. Un partit acabat de fundar com era, va aconseguir cinc europarlamentaris (8%).

Com s'ha dit, la primera coalició Compromís naix enmig de l'orgia immobiliària i mediàtica del 2007, amb l'objectiu de superar els entrebancs legals i evitar la majoria absoluta del PP, i amb el suport de força organitzacions socials. Es tractava de «sumar todo ese surtido de siglas que está a babor del PSPV-PSOE [...] de sumar sus efectivos y capacidad de convocatoria [...] en una fuerza a tomar en consideración y no, como es el caso, un conglomerado testimonial», escrivia J. J. Pérez Benlloch.

Més enllà del context i de la utilitat partidària, la gènesi del projecte Compromís rau en l'exigència i l'impuls entusiasta d'algunes organitzacions de la societat civil, entre les quals destacarà la discreta funció d'una plataforma cívica, Valencians pel Canvi (VpC), impulsada per un centenar d'intel·lectuals, artistes i professionals per a promoure el debat, la reflexió crítica i afavorir «totes les formes de contacte i d'unitat entre les forces progressistes valencianes que puguen representar una esperança de canvi polític i social per al nostre país» (2000).

Amb el lideratge de J. F. Mira, Alfons Cucó, Ramon Lapiedra, Rosa Serrano, Francesc de Paula Burguera i tants altres, generarà vincles de confiança entre actors socials, culturals, sindicals... i bastirà ponts de diàleg i d'acció entre les forces progressistes. Actuarà per «compromís cívic» i de rebot, «davant el desolador panorama que ofereixen les opcions polítiques convencionals [impulsarà] una candidatura de l'esquerra valenciana al Senat (PSPV, EUPV, BLOC)». En efecte, VpC proposà una Entesa Valenciana per guanyar una representació majoritària de l'esquerra al Senat (eleccions generals del 2000); també a les generals del 2004 i a les del 2015. En els tres casos la proposta seria anul·lada per la direcció del PSOE. A finals del 2005, en el context descrit, VpC faria l'envit d'impulsar un tercer espai, coincidint amb l'obertura estratègica del BLOC, per la unitat d'acció del valencianisme, l'esquerra i l'ecologisme. El projecte unitari que havien de liderar els partits és dirà Compromís pel Canvi.



Primer logotip del projecte Compromís. VpC. Gener de 2006.

«Sumar todo ese surtido de siglas podría traducirse en una fuerza política realmente representativa y hasta es posible que se constituyese en decisiva y arbitral a la hora de otorgar el gobierno a uno de los partidos mayoritarios», advertia Pérez Benlloch, tot i que el mestre de periodistes no va captar la virtut del projecte: «Y para acabarlo de arreglar, gente de alto copete intelectual [...] alumbra una plataforma tan inane como cualquiera de las dichas y que se presenta como Compromís pel Canvi. Pues sí, muy comprometidos pero perfectamente inútiles» (*El País*, 05-03-2006).

Nou mesos més tard, l'edició valenciana d'*El País* destacava a cinc columnes: «Clamor a favor del pacto. Representantes de la sociedad valenciana reclaman que la izquierda y el valencianismo sean capaces de llegar a acuerdos para cambiar el Consell», la qual cosa ajudaria a dissipar les resistències. El 26 de gener de 2007 se signava el pacte entre EU, BLOC, Verds i altres grups menors, al Centre Octubre. Compromesos i, també, útils.

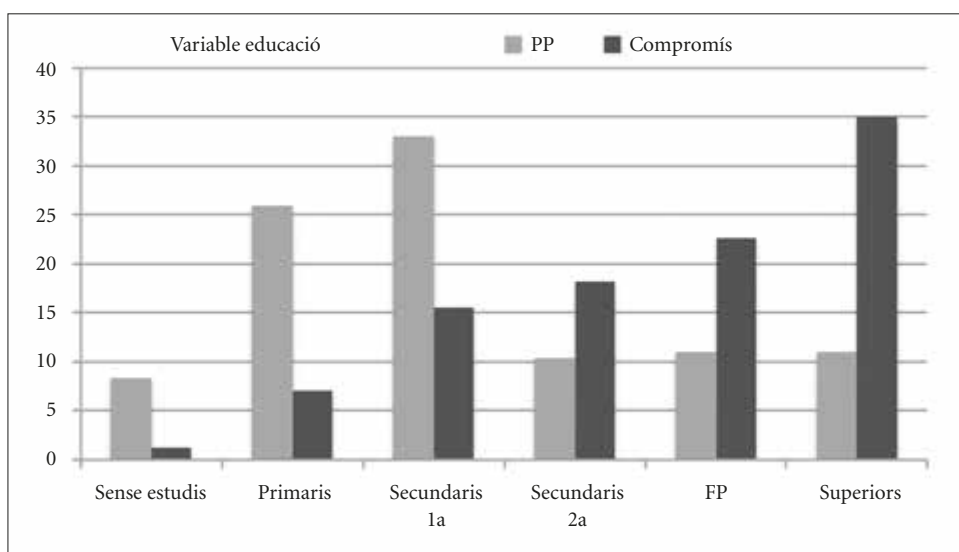
Just un any després que VpC havia presentat la iniciativa a les entitats cíviques amb les quals feia xarxa i havia gestionat la mediació amb els interlocutors polítics (Marcos, Morera, Mollà, Ribó, Arnal i Peris) es va acceptar la coalició, i també la denominació Compromís (CPV), precedida de les sigles (EU, BLOC, Verds). No era una marca original sinó el reciclatge d'un eslògan estès, des de 2003, per la federació d'associacions Escola Valenciana i la Coordinadora d'Associacions de Mares i Pares Gonzalo Anaya, impresa en centenars de milers de samarretes amb disseny de Mariscal (Compromís pel valencià). L'oposició a les retallades, la defensa de la sanitat pública i les trobades per la llengua havien estat, malauradament, els únics camps de cooperació entre partits progressistes i sindicats en molts anys. Fins a la convocatòria unitària dels Salvem (3 de juny del 2006): 50.000 persones es van manifestar amb la plataforma unitària Compromís pel Territori. El model de desenvolupament, la defensa de territori i el patrimoni natural ocupaven l'agenda. Hi havia necessitat social, marca i, des de gener del 2007, projecte polític, plural, ampli, construït de baix cap a dalt i *emergent*.

QUÈ ÉS COMPROMÍS?

És una paraula, un nom que defineix valors positius, d'interès comú, una marca d'èxit per la combinació discursiva, competitiva, un *mix* eficaç; gaudeix d'una notorietat suficient en el seu mercat electoral i té lideratges avaluats positivament a les seues capçaleres principals (Joan Baldoví, Mónica Oltra, Enric Morera, Mireia Mollà, Joan Ribó...), per damunt dels lideratges rivals, a la qual cosa cal afegir el notable grau de fidelitat entre l'electorat, també relativament major. Tot plegat, una

marca atractiva, ben posicionada en la ment del ciutadà com a idea, pel significat expressiu o simbòlic en la percepció del segment d'interès; en resum, eficaç.

Compromís és una organització construïda per milers de persones afiliades, 40.000 participants en els processos de primàries i un miler de càrrecs institucionals. És, sobretot, mig milió de persones que es qualifiquen com a progressistes, que els entusiasma la cosa pública, la política, i són molt actius en xarxes socials; poc creients i molt poc practicants; tenen una hipoteca sobre la casa, si no són fadrins i viuen encara amb els pares. A l'electorat de Compromís destaquen, de manera característica, dos conceptes variables, l'edat i el grau de formació.

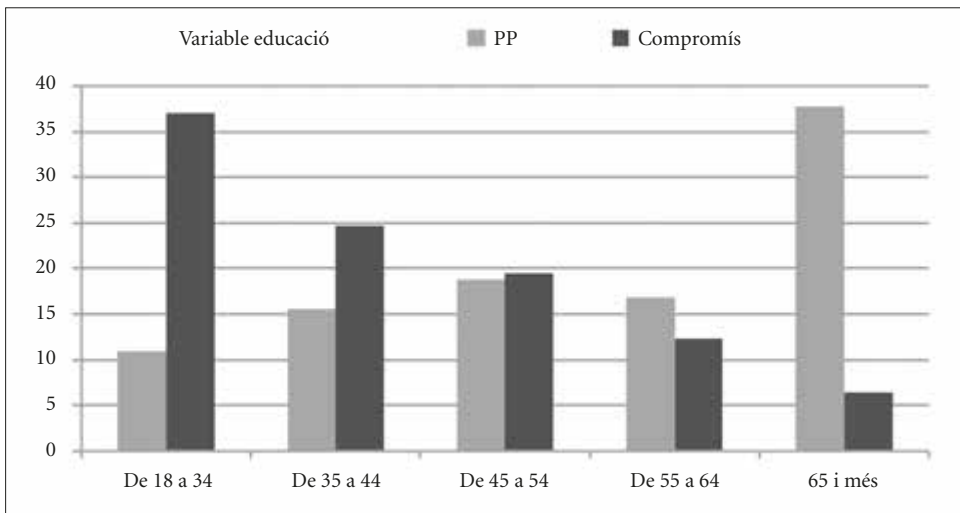


Font: CIS, 2015.

En l'ocupació són sobretot tècnics i quadres mitjans, directius i professionals, obrers qualificats i estudiants. Si a l'electorat del PP i del PSOE predominen els pensionistes, l'electorat de Compromís (columnes de color negre) és l'antítesi del PP (en color gris) pel que fa al nivell d'estudis. La variable curricular explica l'ocupació, l'estatus i el nivell salarial (no el patrimoni), que a la societat moderna és determinada principalment pels estudis.

Segons l'estudi del CIS (després de les autonòmiques del 2015), com més alts són els estudis de la població major és la probabilitat de votar a Compromís; i a l'inrevés, quan el estudis són més primaris, més s'eleva la probabilitat de votar el PP. Ocupacions i estudis guarden relació també amb la variable edat; en general, a

més edat menor probabilitat d'ocupacions d'alt nivell. Al quadre següent s'observa que el votant de Compromís és jove (líder en el segment), tot el contrari de la distribució del vot del PP, que es concentra i és líder entre els majors de 65 anys. La relació de Compromís i el PP és inversament proporcional en les dues variables característiques d'interès. Compromís és alternativa al PP, i viceversa.



Font: CIS, 2015.

MÉS COMPROMÍS, MÉS DEMOCRÀCIA

Compromís ha esdevingut una eina «decisiva i arbitral» en el canvi polític que s'ha produït a la gran majoria d'institucions valencianes. Amb totes les mancances, ha estat l'organització més capaç de què ha disposat el valencianisme polític en tota la seua història. Sense aquest projecte ara no hi hauria canvi, sinó continuïtat del sucursalisme i la subordinació provinciana. Les grans dades globals del Govern valencià són positives. Enric Juliana ho resumeix com «el moment de València», malgrat l'estrangulació que provoca l'infrafinançament i la captura de l'Estat per les elits centrals. Tanmateix, en contrast amb els factors d'èxit (fortalesa de la marca), el repte clau del projecte rau a no perdre la perspectiva estratègica i ajustar el rumb i la direcció. Si atenem les debilitats de les coalicions, amb la temptació d'enfortir sigles parcials, les amenaces podrien provenir no sols de l'entorn, sinó de la incapacitat de gestionar la complexitat interna, a l'hora d'afrontar la tensió centrípeta —l'essencialisme— i la centrífuga —sectarisme— contra l'interès comú.

Compromís és una coalició, però no hauria de caure en un entesa de grupuscles, conglomerat de sigles amb destinació heroica, marginal. És un projecte socialment arrelat, de base territorial i voluntat de ser decisiu en l'autogovern del poble valencià, referent en les polítiques públiques. Per això haurà de decidir, democràticament i serenament, què vol ser de cara al futur. Superada la primera etapa amb un èxit relatiu, què hauria de ser en la pròxima? I actuar en conseqüència, dissenyant una estratègia i una estructura organitzativa simple, compartida, adient.

El mot *compromís* segons el diccionari és sinònim de pacte, acord de convenença, de situació crítica i de transacció; promesa, paraula donada. Compromís és responsabilitat, deure o concessió recíproca. També obligació, imposició moral, social; lliure o pactada, individual i col·lectiva. En el món actual emergeix una concepció de la política basada en processos d'implicació personal en allò que és públic, en els assumptes comuns. La radicalitat democràtica qüestiona les formes institucionals i els processos de presa de decisions tradicionals, unilaterals. La ciutadania reivindica ara el dret a disposar d'informació veraç sobre allò que condiciona el seu futur i el dret a participar i decidir lliurement.

En anglès, la paraula *compromise* vol dir «acord al qual arriben les parts, fent concessions mútues». Es refereix a l'actitud generosa i lleial, a diàleg, a cooperació amb els altres. Com ha fet sempre l'economia social i cooperativa tan arrelada i característica al País Valencià. L'espill de Compromís.

Els darrers anys, les experiències que han anat sorgint des de «baix» i des de «fora» són menys jeràrquiques, menys formalitzades o especialitzades, més horitzontals, cooperatives, igualitàries. L'apropiació ciutadana de la política implica superar la visió estrictament electoral-institucional, i es vincula amb mecanismes senzills de participació, control i orientació del poder, més enllà de la simple transmissió de mandat o delegació, en paraules de Joan Subirats.

Hi ha un projecte que cal consolidar perquè hi ha un espai polític en la defensa i la representació ciutadanes, al costat de les organitzacions que lluiten per un món més just, solidari i sostenible; fent de nexa polític en el combat contra qualsevol manera de dominació i de discriminació, avantguarda en la defensa de l'interès general i la conservació del patrimoni cultural i natural, exercint amb normalitat el dret a l'autogovern. ☺